

NEMIS TILI DARSLARIDA SUN'YIY INTELLEKT VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK VA LINGVODIDAKTIK AHAMIYATI

Xusinova Laylo Nazarboy qizi

O'zDJTU nemis tili amaliy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Soyibova Nigora

O'zDJTU nemis tili amaliy fanlar kafedrası 1 kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada nemis tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning pedagogik va lingvodidaktik jihatlari tadqiq etilgan. Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, individual ta'limni tashkil etish hamda o'qitish samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy sun'iy intellekt platformalarining nemis tilini o'qitishdagi imkoniyatlari, afzalliklari, cheklovlari va ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt vositalari ta'lim sifatini oshirish va raqamli pedagogik muhitni shakllantirishda muhim o'rin tutishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, nemis tili, kommunikativ kompetensiya, lingvodidaktika, raqamli ta'lim, individual ta'lim, innovatsion pedagogika, adaptiv o'qitish, interaktiv platformalar, xorijiy til.

Kirish.

Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida ta'lim tizimi tubdan o'zgarib bormoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi xorijiy tillarni o'qitishda yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Nemis tili darslarida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirish, darslarni interaktiv tashkil etish va ta'lim jarayonini individuallashtirish imkonini bermoqda.

Bugungi kunda xorijiy tilni bilish nafaqat akademik, balki kasbiy faoliyat uchun ham muhim omil hisoblanadi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish dolzarb vazifalardan biridir. Sun'iy intellekt vositalari aynan ushbu vazifani amalga oshirishda samarali yordamchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

Nemis tilini o'qitishda an'anaviy metodlar bilan bir qatorda sun'iy intellekt platformalaridan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshiradi, mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda ta'lim natijalarini yaxshilaydi. Ayniqsa, kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda virtual muloqot tizimlari va intellektual yordamchilar muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Asosiy qism.

Nemis tilini o'qitishda sun'iy intellektning metodik asoslari

Zamonaviy lingvodidaktikada ta'limning markazida o'quvchi shaxsi turadi. Sun'iy intellekt aynan shu tamoyilni qo'llab-quvvatlab, har bir o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va o'rganish tezligiga mos individual ta'lim muhitini yaratadi.

Nemis tili darslarida sun'iy intellekt vositalari quyidagi vazifalarni bajaradi:

- O'quvchilarning bilim darajasini aniqlash;
- Individual topshiriqlarni shakllantirish;
- Grammatik va leksik xatolarni avtomatik tahlil qilish;
- Talaffuzni baholash;
- Yozma ishlarni tekshirish;
- Kommunikativ mashqlarni tashkil etish;

O'quvchilarning rivojlanish dinamikasini monitoring qilish.

Lingvodidaktik nuqtai nazardan sun'iy intellekt o'quvchilarning til materialini amaliy qo'llashiga xizmat qiladi. O'quvchilar real hayotga yaqin vaziyatlarda muloqot olib borib, yangi lug'at birliklarini tabiiy ravishda o'zlashtiradilar.

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda sun'iy intellektning roli

Kommunikativ kompetensiya xorijiy tilni o'qitishning asosiy maqsadi hisoblanadi. Sun'iy intellekt texnologiyalari ushbu kompetensiyani rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Virtual suhbat tizimlari yordamida talabalar nemis tilida kundalik hayot, ta'lim, kasb, madaniyat va sayohat mavzularida muloqot olib borishlari mumkin. Sun'iy intellekt suhbat davomida grammatik xatolarni aniqlaydi, to'g'ri variantlarni tavsiya etadi va muloqotni davom ettirish uchun yangi savollar beradi.

Bunday interaktiv mashg'ulotlar o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirish, lug'at boyligini kengaytirish va erkin fikr bildirish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt o'quvchining psixologik qo'rquvini kamaytirib, xatodan cho'chimasdan muloqot qilishiga imkon yaratadi.

Nemis tili darslarida sun'iy intellekt vositalarining amaliy qo'llanilishi

Sun'iy intellekt texnologiyalarini nemis tili darslariga tatbiq etish o'quv jarayonini yanada samarali va interaktiv tashkil etish imkonini beradi. O'qituvchi darsning maqsadi va mazmunidan kelib chiqib, turli xil sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishi mumkin. Bu vositalar o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash, mashqlar yaratish, xatolarni tahlil qilish hamda individual tavsiyalar berishda muhim ahamiyatga ega.

Masalan, grammatika mavzularini o'rganishda sun'iy intellekt o'quvchilarga turli murakkablikdagi topshiriqlarni taklif etadi. Agar o'quvchi topshiriqni noto'g'ri bajarsa, tizim xatoni izohlab, to'g'ri javobni tushuntiradi. Natijada o'quvchi o'z xatolarini anglab, ularni takrorlamaslikka harakat qiladi.

Leksikani boyitishda ham sun'iy intellekt samarali vosita hisoblanadi. Mavzuga mos yangi so'zlar, iboralar va ularning qo'llanishi misollar orqali tushuntiriladi. O'quvchilar ushbu so'zlardan foydalanib dialoglar tuzishi, matn yozishi yoki savollarga javob berishi mumkin.

Tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish uchun sun'iy intellekt yordamida turli darajadagi audio matnlar tanlanadi. Tinglangan matn asosida testlar, savol-javoblar va muhokamalar tashkil etiladi. Bu esa o'quvchilarning eshitish orqali axborotni qabul qilish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Yozma nutqni rivojlantirishda esa sun'iy intellekt o'quvchilar yozgan matnlarni grammatik, uslubiy va imloviy jihatdan tahlil qilib, ularni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beradi. Bunday yondashuv yozma kompetensiyani izchil rivojlantirishga yordam beradi.

Sun'iy intellektning pedagogik afzalliklari

Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish o'qituvchi va o'quvchi faoliyatini yangi bosqichga olib chiqadi. Eng muhim afzalliklardan biri — ta'limning individuallashtirilishidir. Har bir o'quvchi o'z bilim darajasi va ehtiyojiga mos topshiriqlarni bajaradi.

Ikkinchi afzallik — tezkor fikr-mulohaza (feedback) berilishidir. O'quvchi topshiriqni bajargan zahoti natijani ko'radi va xatolarini darhol tuzatish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Uchinchi afzallik — darslarning qiziqarli va interaktiv tashkil etilishidir. Turli rolli o'yinlar, virtual muloqotlar va ijodiy topshiriqlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

To'rtinchi afzallik — o'qituvchi mehnatining samaradorligi oshishidir. Dars ishlanmalarini tayyorlash, testlarni tuzish, baholash va tahlil qilish kabi jarayonlarga kamroq vaqt sarflanadi. Natijada pedagog metodik faoliyat va individual ishlashga ko'proq e'tibor qaratishi mumkin.

Bundan tashqari, sun'iy intellekt vositalari o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, muammoni hal qilish va axborotni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. O'qituvchi to'g'ri metodik yondashuvni qo'llagan holda sun'iy intellektni yordamchi vosita sifatida qo'llasa, ta'lim sifati sezilarli darajada oshadi.

Sun'iy intellektdan foydalanishda uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish

Sun'iy intellekt vositalarining keng imkoniyatlariga qaramay, ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etishda ayrim muammolar mavjud. Avvalo, barcha ta'lim muassasalarida internet tezligi va zamonaviy texnik jihozlar bir xil darajada emas. Bu ayrim hududlarda sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanishga to'sqinlik qiladi. Ikkinchidan, ayrim pedagoglar zamonaviy raqamli texnologiyalar bilan ishlash bo'yicha yetarli tajribaga ega emaslar. Shu sababli malaka oshirish kurslari va amaliy

treninglarni muntazam tashkil etish zarur. Yana bir muhim masala — akademik halollikdir. O'quvchilar sun'iy intellekt yaratgan matnlarni tahlilsiz va manbasiz topshirish o'rniga, undan o'rganish va o'z bilimni rivojlantirish vositasi sifatida foydalanishni o'rganishlari lozim. Shuningdek, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, axborot xavfsizligi va sun'iy intellekt tavsiyalarini tanqidiy baholash ko'nikmalarini shakllantirish ham dolzarb vazifalardan biridir.

Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish bo'yicha metodik tavsiyalar

Nemis tili darslarida sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish o'qituvchidan puxta metodik rejalashtirishni talab etadi. Sun'iy intellekt darsning asosiy maqsadini emas, balki unga erishishga xizmat qiluvchi yordamchi vosita sifatida qo'llanilishi lozim. Shuning uchun o'qituvchi har bir mashg'ulotning maqsadi, o'quvchilarning tayyorgarlik darajasi va o'quv dasturi talablarini hisobga olgan holda mos platforma va usullarni tanlashi zarur. Darsning kirish bosqichida sun'iy intellekt yordamida mavzuga oid qiziqarli savollar, qisqa dialoglar yoki muammoli vaziyatlar yaratish mumkin. Bu usul o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularni faol ishtirok etishga undaydi. Asosiy bosqichda esa grammatik mashqlar, lug'at ustida ishlash, matn tahlili va og'zaki muloqot topshiriqlarini sun'iy intellekt yordamida tashkil etish ta'lim samaradorligini oshiradi.

Mustahkamlash bosqichida o'quvchilar sun'iy intellekt vositalari yordamida o'z bilimlarini mustaqil tekshirishlari, xatolarini aniqlashlari va ularni bartaraf etishlari mumkin. Yakuniy baholash jarayonida esa sun'iy intellekt asosida yaratilgan testlar va adaptiv topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning bilim darajasini xolis baholash imkonini beradi. Bundan tashqari, o'qituvchilar sun'iy intellektdan foydalanishda o'quvchilarga aniq ko'rsatmalar berishlari, uning imkoniyatlari va cheklovlarini tushuntirishlari lozim. O'quvchilar sun'iy intellekt tomonidan berilgan javoblarni tanqidiy tahlil qilish, ularni boshqa ishonchli manbalar bilan solishtirish va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini egallashlari zarur.

Nemis tili darslarida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish zamonaviy ta'limning eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning kommunikativ, lingvistik va pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish, ta'lim jarayonini individuallashtirish hamda o'qitish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Sun'iy intellekt vositalari yordamida o'quvchilar o'z bilimlarini mustaqil ravishda mustahkamlash, xatolarini tezkor aniqlash va real kommunikativ vaziyatlarda til ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Passov E. I. Kommunikativ metodika osnovam obucheniya inostrannym yazykam. Moskva, 2018.

3. CEFR. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Council of Europe, 2020.
4. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2014.
5. Luckin R. Machine Learning and Human Intelligence. UCL Institute of Education Press, 2018.
6. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
7. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris, 2023.
8. Zawacki-Richter O., Marín V. I., Bond M., Gouverneur F. “Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education.” International Journal of Educational Technology in Higher Education, 2019.
9. Siemens G., Baker R. “Learning Analytics and Educational Data Mining.” Cambridge Handbook of the Learning Sciences, 2020.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'limni raqamlashtirish va sun'iy intellektni rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari.